

Predmet: OSNOVI DIGITALNE ELEKTRONIKE

POENI _____

Kolokvijum: 10.05.2015.

Odgovorni nastavnik i asistenti: Dragan Vasiljević, Goran Savić i Lazar Karbunar

DEŽURNI:

KANDIDAT:

Sala _____
Vreme početka _____
Vreme završetka _____
Potpis _____

Ime _____
Prezime _____
Broj indeksa _____
Potpis _____

USLOVI KOLOKVIJUMA

1. Trajanje kolokvijuma 120 minuta.
2. Kolokvijum se polaže na formularu.
3. Ocenjuju se rad kandidata i razumevanje gradiva.
4. Traži se koncizan, jasan, čitak odgovor napisan u predviđenom prostoru (linija, boks, crtež).

OCENJIVANJE

R.Br.	1	2	3	Total
Max	6	12	12	30
Dobijeno				

- a) [2]** Neoznačeni binarni broj 111010011 predstaviti u Grejovom kodu (postupak!!).
- b) [2]** Broj 10001011 predstavljen u Grejovom kodu konvertovati u binarni kod (postupak!!).
- c) [1]** Broj 316482_{10} predstaviti u heksadecimalnom i oktalnom brojnom sistemu. Konverziju vršiti direktno, prikazati svaki korak.
- d) [1]** Izvršiti sledeće aritmetičke operacije i odrediti prenos u svim razredima u svakom navedenom slučaju:

$$\begin{array}{r} \text{ABE34528A2}_{16} \\ -56\text{ADFEBCDF}_{16} \\ \hline \text{rezultat} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7467711456_8 \\ + 2255776412_8 \\ \hline \text{rezultat} \end{array}$$

Rešenje:

a) Konverzija neoznačenog binarnog broja 111010011 u Grejov kod se može izvršiti tako što će se operacija „ekskluzivno ili“ izvršiti bit po bit nad datim brojem i binarnim brojem dobijenim pomeranjem za jedno mesto udesno (pri čemu je bit najviše težine 0). Kao rezultat se dobija:

$$111010011_{BIN} \rightarrow 100111010_{GRAY}$$

b) Konverzija n – to bitnog broja $g_{n-1}g_{n-2}...g_0$ iz Grejovog u binarni kod $(b_{n-1}b_{n-2}...b_0)$ se vrši po rekurentnoj formuli $b_i = g_i \oplus b_{i+1}$, za $i = 0, 1, ..., n-1$, pri čemu je $b_n = 0$.

Kao rezultat se dobija:

$$10001011_{GRAY} \rightarrow 11110010_{BIN}$$

$$\begin{array}{lcl} \text{c) } 316482_{10} = 4\text{D442}_{16}, 316482_{10} = 1152102_8 & \text{d) } \begin{array}{r} \text{ABE34528A2}_{16} \\ -56\text{ADFEBCDF}_{16} \\ \hline 5535466\text{BC3}_{16} \end{array} & \begin{array}{r} 7467711456_8 \\ + 2255776412_8 \\ \hline \underline{1}1745710070_8 \end{array} \end{array}$$

2. a) [3] Realizovati dvoulazno CMOS logičko kolo sa ulazima A i B i izlazom Y gde je $Y=1$ za $A=0$ i $B=1$, inače je $Y=0$.

b) [3] Realizovati dvoulazno CMOS logičko kolo sa ulazima A i B i izlazom Y gde je $Y=0$ za $A=1$ i $B=0$, inače je $Y=1$.

c) [3] Ukoliko se kolo iz tačke a) optereti na izlazu kondenzatorom kapacitivnosti C, odrediti u kom slučaju će se kondenzator najbrže isprazniti ako je prethodno bio napunjen na vrednost napona napajanja logičkog kola V_{DD} . Poznato je da su otpornosti NMOS i PMOS tranzistora iste u provodnom stanju i iznose R_{ds} , u neprovodnom stanju su otpornosti beskonačne. Izračunati vreme pražnjenja kondenzatora, ako se pod ispražnjenim kondenzatorom smatra slučaj kada je napon na njemu 10% V_{DD} .

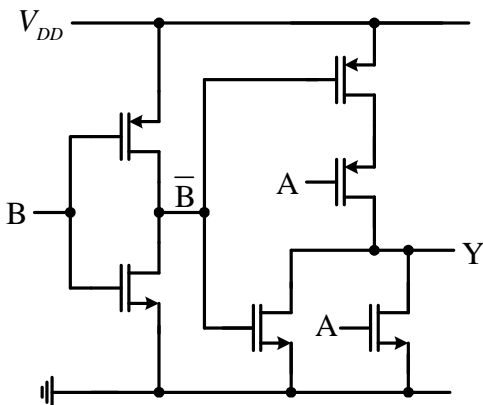
d) [3] Ukoliko se kolo iz tačke b) optereti na izlazu kondenzatorom kapacitivnosti C odrediti u kom slučaju će se kondenzator najbrže napuniti ako je prethodno bio potpuno ispražnjen $V_c=0V$. Poznato je da su otpornosti NMOS i PMOS tranzistora iste u provodnom stanju i iznose R_{ds} , u neprovodnom stanju su otpornosti beskonačne. Izračunati vreme punjenja kondenzatora, ako se pod napunjenim kondenzatorom smatra slučaj kada je napon na njemu 90% V_{DD} .

Rešenje:

a) Funkcija koju treba realizovati je

$$Y = \overline{A} \cdot B = \overline{\overline{A} \cdot B} = \overline{A + \overline{B}}$$

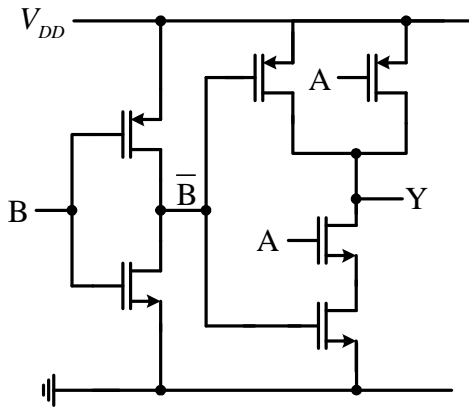
što predstavlja klasično NILI kolo kod kojeg je signal B invertovan pa se ispred jednog ulaza mora postaviti invertorsko kolo. Rešenje je prikazano na slici

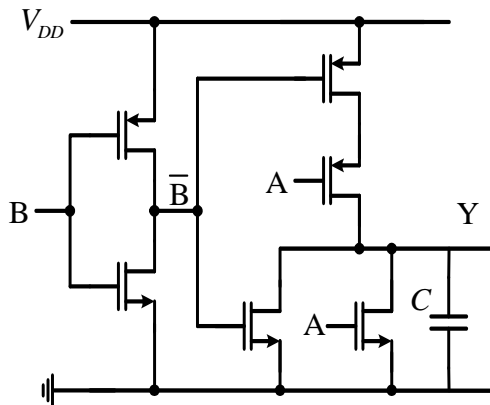
b) Funkcija koju treba realizovati je

$$Y = \overline{A} + B = \overline{\overline{\overline{A} + B}} = \overline{A \cdot \overline{B}}$$

što predstavlja klasično NI kolo kod kojeg je signal B invertovan pa se ispred jednog ulaza mora postaviti invertorsko kolo. Rešenje je prikazano na slici

c) Šema kola u ovom slučaju izgleda

Kondenzator se najbže prazni kada se uključe oba donja NMOS tranzistora koji su vezani paralelno sa njim. To se dešava u slučajevima kada je $A=1$ i $B=0$. Tada je vremenska konstanta pražnjenja najmanja i iznosi $\tau = C \frac{R_{ds}}{2}$

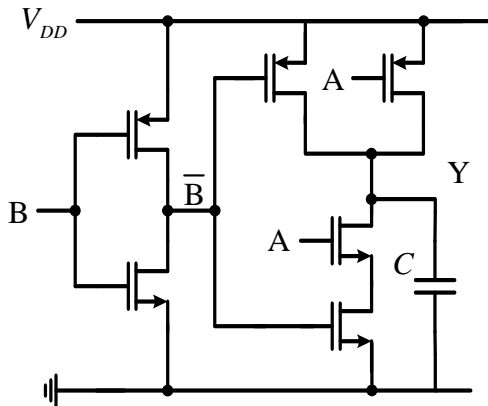
Napon na kondenzatoru opisan je relacijom

$$u_C(t) = u_C(\infty) + (u_C(0) - u_C(\infty))e^{-\frac{t}{2CR_{ds}}}$$

$u_C(0) = V_{dd}$, $u_C(\infty) = 0$, pa je $u_C(t) = V_{dd} \cdot e^{-\frac{t}{2CR_{ds}}}$. Vreme pražnjenja kondenzatora je dato kao

$$Td = \frac{CR_{ds}}{2} \ln 10$$

d) Šema kola u ovom slučaju izgleda

Kondenzator se najbže puni kada se uključe oba gornja PMOS tranzistora koji su vezani redno sa njim. To se dešava u slučajevima kada je $A=0$ i $B=1$. Tada je vremenska konstanta punjenja najmanja i iznosi $\tau = C \frac{R_{ds}}{2}$

Napon na kondenzatoru opisan je relacijom

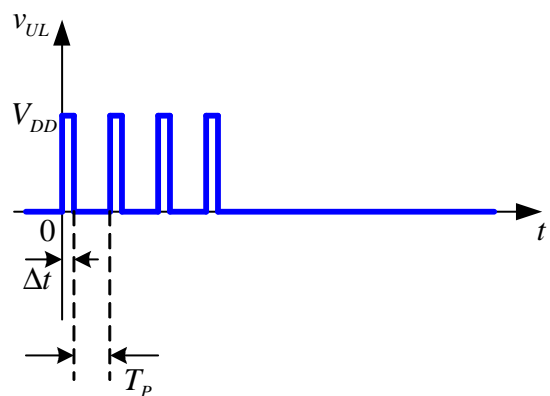
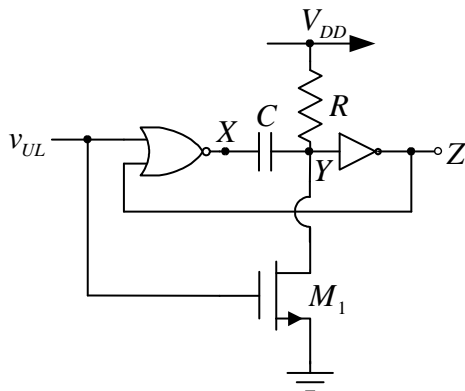
$$u_c(t) = u_c(\infty) + (u_c(0) - u_c(\infty))e^{-\frac{t}{CR_{ds}}}$$

$u_c(0) = 0$, $u_c(\infty) = V_{dd}$, pa je $u_c(t) = V_{dd} \cdot (1 - e^{-\frac{t}{CR_{ds}}})$. Vreme punjenja kondenzatora je dato kao

$$Td = \frac{CR_{ds}}{2} \ln 10$$

3. [12] U kolu sa slike logička kola pripadaju CMOS familiji, napajaju se sa $V_{DD} = 5V$, imaju idealnu prenosnu karakteristiku sa naponom praga $V_T = V_{DD}/2$, beskonačnu ulaznu i nultu izlaznu otpornost. Na ulazima logičkih kola ne postoje zaštitne diode. Poznate su i vrednosti elemenata $R = 100k\Omega$ i $C = 10nF$. NMOS tranzistor M_1 se može ekvivalentirati otpornošću između drejna i sorsa $r_{ds\_off} \rightarrow \infty$ kada je isključen, a kada je uključen može se ekvivalentirati otpornošću između drejna i sorsa $r_{ds\_on} \rightarrow 0$.

Ukoliko se na ulaz kola dovede povorka od 4 kratkotrajna naponska impulsa sa uzlaznom ivicom prvog impulsa u trenutku $t = 0$, kao što je to prikazano na slici, odrediti i nacrtati vremenske oblike napona u tačkama X, Y i Z. Poznato je da je trajanje svakog od impulsa $\Delta t \ll RC$, dok za svaka dva susedna impulsa važi da je vremenski razmak silazne ivice prethodnog i uzlazne ivice narednog impulsa $T_p = 0,5RC$. Pre pojave prvog pobudnog impulsa kolo je bilo dovoljno dugo vremena u stacionarnom stanju.

Rešenje:

Za $t < 0$ u kolu je uspostavljeno stacionarno stanje. To znači da je struja kroz kondenzator jednaka nuli, a s obzirom da je ulazna otpornost invertora beskonačna, može se zaključiti da tada ne postoji ni struja kroz otpornik R, što znači da je $v_Y = V_{DD}$. Na osnovu ovoga sledi da je $v_Z = 0$ i kako je za $t < 0$ $v_{UL} = 0$, sledi da je $v_X = V_{DD}$.

Kolo se nalazi u opisanom stanju sve dok se na ulazu ne pojavi pobudni impuls u trenutku $t = 0$. Tada se vrednost napona na izlazu NILI kola promeni na $v_X = 0$, i s obzirom da se tranzistor M_1 tada uključuje, i vrednost napona u tački Y se promeni na $v_Y = 0$. To ima za posledicu skok napona na izlazu invertora na $v_Z = V_{DD}$. Dakle u trenutku $t = 0^+$ važi:

$$v_{UL}(0^+) = V_{DD}$$

$$v_X(0^+) = 0$$

$$v_Y(0^+) = 0$$

$$v_Z(0^+) = V_{DD}$$

Nakon veoma kratkog vremenskog intervala Δt napon v_{UL} pada na nulu, tranzistor M_1 se tada isključuje, a napon na kondenzatoru počinje da se eksponencijalno povećava sa vremenskom konstantom $\tau = RC$. To se dešava na način pri kome je $v_X = 0$ (jer je izlaz invertora na nivou logičke jedinice), dok se napon v_Y eksponencijalno povećava sa pomenutom vremenskom konstantom. Vrednost kojoj teži napon v_Y je određena novim stacionarnim stanjem koje bi nastupilo

kada bi struja kroz kondenzator opala na nulu, a to je $v_Y(\infty) = V_{DD}$. Jednačina koja opisuje napon v_Y u toj situaciji je (imajući u vidu da je $\Delta t \ll RC$):

$$v_Y(t) = v_Y(\infty) - [v_Y(\infty) - v_Y(0^+)] \cdot e^{-\frac{t}{\tau}}$$

$$v_Y(t) = V_{DD} - [V_{DD} - 0] \cdot e^{-\frac{t}{RC}} = 5V \cdot (1 - e^{-1000t})$$

Ova zavisnost će važiti sve dok napon v_Y ne dostigne prag invertora $V_T = \frac{V_{DD}}{2}$ ili dok se na ulazu v_{UL} ponovo ne pojavi pobudni impuls, u zavisnosti šta od to dvoje će se prvo desiti. S obzirom da je u momentu pojave uzlazne ivice drugog pobudnog impulsa:

$$v_Y(\Delta t + T_P) \approx v_Y(T_P) = 5V \cdot (1 - e^{-1000T_P}) = 1,967V$$

može se zaključiti da napon v_Y neće dostići prag invertora do tog momenta, tako da će izlaz invertora ostati na nivou logičke jedinice, tj. $v_Z = V_{DD}$. Pojavom uzlazne ivice drugog pobudnog impulsa ponovo se tranzistor M_1 uključuje, i vrednost napona u tački Y tada opadne na $v_Y = 0$.

Nakon veoma kratkog vremenskog intervala Δt napon v_{UL} ponovo pada na nulu, tranzistor M_1 se tada isključuje, a napon na kondenzatoru počinje da se eksponencijalno povećava sa vremenskom konstantom $\tau = RC$. Vrednost kojoj teži napon v_Y je određena novim stacionarnim stanjem koje bi nastupilo kada bi struja kroz kondenzator opala na nulu, a to je $v_Y(\infty) = V_{DD}$. Jednačina koja opisuje napon v_Y u toj situaciji je (imajući u vidu da je $\Delta t \ll T_P$):

$$v_Y(t) = v_Y(\infty) - [v_Y(\infty) - v_Y(T_P^+)] \cdot e^{-\frac{t-T_P}{\tau}}$$

$$v_Y(t) = V_{DD} - [V_{DD} - 0] \cdot e^{-\frac{t-T_P}{RC}} = 5V \cdot (1 - e^{-1000(t-T_P)})$$

Ovaj proces će se odvijati sve dok napon v_Y ne dostigne prag invertora $V_T = \frac{V_{DD}}{2}$ ili dok se na ulazu v_{UL} ponovo ne pojavi pobudni impuls, u zavisnosti šta od to dvoje će se prvo desiti. S obzirom da je u momentu pojave uzlazne ivice trećeg pobudnog impulsa:

$$v_Y(2\Delta t + 2T_P) \approx v_Y(2T_P) = 5V \cdot (1 - e^{-1000T_P}) = 1,967V$$

može se zaključiti da napon v_Y neće dostići prag invertora do tog momenta, tako da će izlaz invertora ostati na nivou logičke jedinice, tj. $v_Z = V_{DD}$. Pojavom uzlazne ivice trećeg pobudnog impulsa ponovo se tranzistor M_1 uključuje, i vrednost napona u tački Y tada opadne na $v_Y = 0$.

Nakon veoma kratkog vremenskog intervala Δt napon v_{UL} ponovo pada na nulu, tranzistor M_1 se tada isključuje, a napon na kondenzatoru počinje da se eksponencijalno povećava sa vremenskom konstantom $\tau = RC$. Vrednost kojoj teži napon v_Y je određena novim stacionarnim stanjem koje bi nastupilo kada bi struja kroz kondenzator opala na nulu, a to je $v_Y(\infty) = V_{DD}$. Jednačina koja opisuje napon v_Y u toj situaciji je (imajući u vidu da je $\Delta t \ll T_P$):

$$v_Y(t) = v_Y(\infty) - [v_Y(\infty) - v_Y((2T_p)^+)] \cdot e^{-\frac{t-2T_p}{\tau}}$$

$$v_Y(t) = V_{DD} - [V_{DD} - 0] \cdot e^{-\frac{t-2T_p}{RC}} = 5V \cdot (1 - e^{-1000(t-2T_p)})$$

Ovaj proces će se odvijati sve dok napon v_Y ne dostigne prag invertora $V_T = \frac{V_{DD}}{2}$ ili dok se na ulazu v_{UL} ponovo ne pojavi pobudni impuls, u zavisnosti šta od to dvoje će se prvo desiti. S obzirom da je u momentu pojave uzlazne ivice četvrtog pobudnog impulsa:

$$v_Y(3\Delta t + 3T_p) \approx v_Y(3T_p) = 5V \cdot (1 - e^{-1000T_p}) = 1,967V$$

može se zaključiti da napon v_Y neće dostići prag invertora do tog momenta, tako da će izlaz invertora ostati na nivou logičke jedinice, tj. $v_Z = V_{DD}$. Pojavom uzlazne ivice četvrtog pobudnog impulsa ponovo se tranzistor M_1 uključuje, i vrednost napona u tački Y tada opadne na $v_Y = 0$.

Nakon veoma kratkog vremenskog intervala Δt napon v_{UL} pada na nulu, tranzistor M_1 se tada isključuje, a napon na kondenzatoru počinje da se eksponencijalno povećava sa vremenskom konstantom $\tau = RC$. Vrednost kojoj teži napon v_Y je određena novim stacionarnim stanjem koje bi nastupilo kada bi struja kroz kondenzator opala na nulu, a to je $v_Y(\infty) = V_{DD}$. Jednačina koja opisuje napon v_Y u toj situaciji je (imajući u vidu da je $\Delta t \ll T_p$):

$$v_Y(t) = v_Y(\infty) - [v_Y(\infty) - v_Y((3T_p)^+)] \cdot e^{-\frac{t-3T_p}{\tau}}$$

$$v_Y(t) = V_{DD} - [V_{DD} - 0] \cdot e^{-\frac{t-3T_p}{RC}} = 5V \cdot (1 - e^{-1000(t-3T_p)})$$

Ova zavisnost će važiti sve dok napon v_Y ne dostigne prag invertora $V_T = \frac{V_{DD}}{2}$, kada će se izlaz invertora promeniti na logičku nulu. S obzirom da je ulazni napon $v_{UL} = 0$ (jer je u međuvremenu četvrti pobudni impuls prošao), ova promena logičkog nivoa invertora ima za posledicu skok izlaznog napona NILI kola na nivo logičke jedinice tj. na $v_X = V_{DD}$. Zbog ovoga će i napon v_Y da se momentalno poveća na vrednost $\frac{3V_{DD}}{2}$ (jer vrednost napona na kondenzatoru ne može trenutno da se promeni). Ukoliko se trenutak promene nivoa signala na izlazu invertora označi sa $t = T_1$, na osnovu opisane analize sledi:

$$v_X(T_1^+) = V_{DD}$$

$$v_Y(T_1^+) = \frac{3V_{DD}}{2}$$

$$v_Z(T_1^+) = 0$$

Dalje će napon v_Y da eksponencijalno opada ka novoj stacionarnoj vrednosti $v_Y(\infty) = V_{DD}$ sa vremenskom konstantom $\tau = RC$, dok će nivoi naponskih signala v_X i v_Z da ostanu nepromenjeni. Jednačina koja opisuje v_Y u ovoj situaciji je:

$$v_Y(t) = v_Y(\infty) - [v_Y(\infty) - v_Y(T_1^+)] \cdot e^{-\frac{t-T_1}{\tau}}$$

$$v_Y(t) = V_{DD} - [V_{DD} - \frac{3V_{DD}}{2}] \cdot e^{-\frac{t-T_1}{RC}} = V_{DD} + \frac{V_{DD}}{2} \cdot e^{-\frac{t-T_1}{RC}} = 5V + 2,5V \cdot e^{-1000(t-T_1)}$$

Vremenski trenutak $t = T_1$ se može odrediti iz uslova:

$$v_Y(T_1^-) = 5V \cdot (1 - e^{-1000(T_1-3T_P)}) = 2,5V$$

odakle se dobija:

$$T_1 = 3T_P + 0,001 \ln 2 = 2,193ms$$

Odgovarajući vremenski dijagrami su prikazani na sledećoj slici:

